

Salmilaisen sotilaan muistelmia 1939-1940 sodan aikana

Antti Käki

Salmilaisen sotilaan muistelmia 1939-1940 sodan aikana

Antti Käki

Antti Käki syntyi lokakuussa 1905 Salmin pitäjän Kätsäginässä n.10 km Tulemalta Orusjärvelle päin. Lapsena hän kävi kolmena talvena suomalaista ja venäläistä koulua Miinalassa. Varusmiespalveluksen hän suoritti v.1925-26 Viipurin Rykmentissä. Ennen talvisotaa Antti viljeli yhdessä isänsä kanssa omistamaa Kägöin tilaa. Talvikaudella hän toimi metsätyönjohtajana eri puolilla Salmin pitäjää. Jatkosodan jälkeen Antti toimi työnjohtajana Metsähallituksen Pielisjärven piirissä. Hän jäi eläkkeelle 1970 ja kuoli Joensuussa 1974.

Antti liittyi Suojeluskuntaan heti varusmiespalvelusta kotiuduttuaan 1926. Hän oli aktiivinen suojeluskuntalainen ja sai jatkuvaa sotilaskoulutusta Salmin suojeluskunnassa Rajavartioston Orusjärven Vartiosta. Orusjärven Vartion jäsenistä muodostui Antin talvisodanaikainen joukkue johtajanaan Orusjärven koulun opettaja vänr. Nikolai Kiirikki.

Talvisodassa Antin joukkue kuului 1/ Er.P8:aan. Erillinen Pataljoona 8:ssa taistelivat useimmat salmilaiset sotilaat. Pataljoonan komentaja kapt. Nikula oli ollut Salmin Rajavartioston päällikkö ja tunsu miehistönsä laadun hyvin. Antin joukkueella oli keskimääräistä parempi valmius sodan alkaessa. Suojeluskunnan ja rajavartioston ansiosta miesten varustukseen ja koulutukseen oli ajoissa kiinnitetty huomiota.

Syksyn 1939 aikana toistuvat kahakat venäläisten kanssa ja partiointi Kaunoiselän ja Rajaselän välisellä alueella oli antanut tuntumaa sotimiseen. Neljännen Armeijakunnan (IV AK) Esikunta oli marraskuussa 1939 suunnitellut muodostettavan erillisiä tiedustelu- ja sissiyksiköitä Salmin Rajavartioston alueeltaan kouluttamasta ylimääräisestä reservistä, mutta sodan puhjettua suunnitelma jäi toteuttamatta.

Seuraava teksti on kopioitu Antin käsinkirjoitetuista muistiinpanoista hieman stilisoiden. Mukaan olen liittänyt muutamia kommentteja yleistilanteesta ja Er.P8:n sotapäiväkirjoista, joita kirjasi mm. alik. Pekka Ruotsi.

Espoossa 13. maaliskuuta 2010.

Kalevi Käki

Taitto: Irina Käki

Kuva 1: Antti suojeluskunta-asussa ennen talvisotaa.

Kuva 2: Salmilaisia miehiä kertausharjoituksissa 1935 Koirinojalla. Antti oikealla edessä.

Kuva 3: Kägöin sisarukset Kätösinässä kesällä 1938. Vas. Jussi, Maria (myöh. Jaamanen), Antti, Olga (myöh. Koverskoi-Karivainio), Santtu (myöh. Aleks Orusmaa).

Hälytys tuli lokakuun 7. päivänä 1939 kello 0.30, jolloin olin Rajaselässä. Lähdin Rajaselästä klo 1.00, tulini kotiin Kätsäginään klo 4.30, ja olin perillä Orusjärven Vartiossa ilmoittautumassa klo 6.15 aamulla. Tämä oli sodan ensi askel.

7. lokakuuta kului varusteiden jakotouhussa. Seuraavana aamuna klo 3.00 oli partiioon lähtö Yrjö Rovion kanssa. Samalla reissulla kävin kotona, missä isä oli lähdössä tarkastuttamaan hevosia Tulemalle hevosenottolautakuntaan. Partiomatkalla tarkastin useita miehiä, joilla oli jo Reserviin menosta määräys.

YH - ylimääräiset kertausharjoitukset, määräys 6.10.1939 koski koko Suomea.

Orusjärvellä hälytyksen tulo oli kova yllätys. Koko kylän väki oli liikkeellä, sillä käskyssä vuonna 1900 syntyneet ja sitä nuoremmat miehet oli kaikki määrätty reservin harjoituksiin. Naiset olivat kovin liikutettuja, toiset itkivät. Tämä sai minussa aikaan kovin oudon vaikutuksen.

Näin oli sodan odotus alkanut ja partiotoiminta. Siinä olin aina 8 tuntia partiossa ja 8 tuntia levossa ja taas 8 tuntia partiossa. Tätä kesti lokakuun 18 päivään asti. Tämän jälkeen minulla alkoi siltavartio: Aina 6 tuntia vartiota ja 12 tuntia lepoa ja taas 6 tuntia vartiota. Palvelus tuntui raskaalta. Lomaa ei saanut. Lokakuun 28 päivänä tuli kenttävartio Kätsäginän Kägöihin, siis meille kotiin. Minut määrättiin sinne. Olin siellä vartiossa yhtämittaa vuorokauden ja toisen vuorokauden etuvartiossa tekemässä asemia. Välillä olin päivystäjänä Orusjärven Vartiossa.

Marraskuun 7. päivänä jouvuimme kuljettamaan veneitä alas Tulemajokea. Toverina oli Olli Vitsala ja mukana myös ylik. Kiiski. Piilotimme kaksi venettä Paljaseen. Yhden kuletimme vielä alemmas, aina Pilojan alapuolelle saakka. Matkanteko oli hidasta, sillä joessa oli jo jäitä. Ehti tulla pimeä, ja eksyimme metsään, vaikka seutu oli minulle tuttua aina paimenpojasta saakka, sekä lisäksi metsätöistä ja metsästyssreissuista. Täällä samoilimme kolme tuntia ennen kuin pääsimme tutulle reitille ja sitä myöten Karja-torpalle. Sieltä tulimme kotiin Kägöisiin, missä olisin käynyt mielelläni saunassa. Meitä odotti kuitenkin määräys mennä Vartiioon. Siellä saimmekin yllättäen kylpeä saunan ja oikein herrojen kanssa. Marraskuun 10. päivänä tuli ylimääräinen partioretki. Kaverina oli Olli Vitsala. Olimme rajan pinnassa, seudulla, missä piti olla ryssiä liikkeellä. Emme kuitenkaan tavanneet ketään. Olimme täysissä sotavarustuksissa, kolme käsikranaattia miestä kohti.

Reservi jatkui samaan tapaan. Olimme vartioidissa ja teimme välillä partioretkiä rajan pintaan. Olin yhen kerran juhlimassa Tulemalla. Marraskuun 26. päivänä oli Tulemalla juhlat ja palatessa jäin vartiioon Mäkräojalle. Marraskuun 28. päivänä minut määrättiin toistaiseksi päivystäjäksi Orusjärven Vartiioon. Tämä oli varsin helppo homma, ja olinkin kiitollinen vartiopäällikölle komennuksesta. Tätä ei kestänyt kuin kaksi päivää, kun Molotoff järjesti asiat uudella tavalla.

Salmin rajakylät oli määrätty evakuoitavaksi. Muutamat oli osittain evakuoitu jopa miinoitettu jo viikkoa aikaisemmin. Tiedottaminen toimenpiteistä oli ristiriitaista. Sotilaat kuitenkin estivät asukkaiden paluun vaarallisille alueille.

Marraskuun 30. päivänä olin juuri herättänyt Vartion joukot kello 6.45, kun tämän jälkeen tuli lähivartio ilmoittamaan, että ammuntaa kuuluu Palojärven suunnasta. Menin itse ulos tarkistamaan ammunnan laatua. Ensimmäinen kuului pitkiä konekivääri-sarjoja. Tämän jälkeen alkoi tykistön keskitys. Menin ilmoittamaan esimiesten puolelle amunnasta. Nämä olivat vielä nukkumassa. Tuli heti käsky valmistautua lähtöön, mutta sitten saimmekin ensin juoda teen. Lähtö aseisiin tapahtui kello 7.35. Näin oli alkanut monivaiheinen sota.

Asemissa minun tehtäväkseni tuli varmistaa tie. Kohta alkoikin tulla Palojärven kylän asukkaat pois sodan jaloista kohti Tulemaa. Näky oli masentava. Joku nuori äiti veti kelkassa lapsia, toinen kantoi yhtä lasta sylissä toista selässä. Monet itkivät, ja kaikki olivat kovin vakavia. Näin alkoi rajan asukkaiden taival kohti tuntematonta. Tulema oli 20 km:n päässä.

Olimme asemissa kello 14.30, kun komppanian päällikkö antoi määräyksen, että Tuleman menevän tien sillat räjäytetään, ja joukkomme vetäytyvät Koveroon. Maa oli valkeana ja siellä täällä näkyi tulipaloja. Ryssiä emme nähneet. Marssi Koveroon alkoi korpien halki. Joka miehellä kantamus painoi n. 30 kiloa. Joukkueemme tuli Tulemajolle kello 17.25. Suunnittelimme joukkojen vientiä jäätyneen joen yli. Jää oli kuitenkin heikkoa. Etsimme veneet ja rikkomalla jäätä veneen edestä kuljetimme joukkomme joen yli. Koveron puolelle Ylä-Inkisen taloon majoituimme vasta kello 23.30. Olimme niin lopun väsyneitä, että meistä tuskin olisi ollut ryssän kanssa tappelijoiksi. Emme olleet syöneet koko päivänä, sillä mukana ei ollut muonaa. Konekivääriin pojat toivat meille hieman muonaa, ja niin saimme jotain syödäksemme. Tämä marssi sodan ensimmäisenä päivänä oli siihen astisen elämäni raskain marssi.

Vartiopäällikkö Kiirikki kävi puhelimesta ilmoittamassa esikuntaan, että Orusjärven Vartio oli vetäytynyt Koveroon. Hän sai määräyksen, että joukkueen oli aamulla palattava takaisin Orusjärvelle.

Joulukuun 1. päivän aamulla kello 6 tuli ruoka. Tämän jälkeen lähdimme marssimaan jokivartta ylös takaisin Orusjärvelle eilistä reittiä. Kägöin kohdalla minut määrättiin varmistukseen. Tunsinhan eilen tyhjäksi jätetyn kotitaloni seudun hyvin. Kaverikseni tuli Korhonen. Kello 12.30 kuului ammuntaa Kägöin lähistöllä, kun joukkomme saivat ensimmäisen kosketuksen ryssän kanssa. Päivän aikana Orusjärvi-Tulema maantieltä kuului autojen ääntä ja hyökkäysvaunujen kolinaa. Kello 18.10 oli koko joukkomme kuitenkin tullut takaisin Orusjärveltä, ja lähdimme uudestaan korpien läpi kohti Koveroa. Olimme perillä 2. päivänä kello 4 aamulla. Olimme olleet koko päivän ilman ruokaa, eikä nytkään ollut mitään syödä. Kävimme nukkumaan heti, mutta kello 6 tuli hälytys. Kiviojan suusta alkoi kuulua ryssän ääniä, ja sinne piti lähteä, vaikka olimme väsyneitä. Nyt saimme oikein tapella, ensi kerran sodan aikana. Kohta tuli kuitenkin määräys siirtyä pois kuormaston mukana. Komppanian päällikkö sanoi, että nyt saimme muonaa, kun kuormasto on lähellä. Iltapäivällä jouvuimme sillan tekoon Kiviojan yli. Yön saimme viettää tulilla ja vartiossa.

13.D.n päämaja oli jo 29.11 päättännyt, että Salmi oli evakuoitava Tulema-Uomaa linjaa myöten. IV AK: ”Peräännnyttäessä rajalta Manssilasta ensimmäinen luonnollinen puolustuslinja Salmissa on Tulema-joki. Joen itäpuolelle ei lähetetä tukijoukkoja. Viivytystaistelun siellä käy nyt rajalla oleva 1K/Er.P 8”. Pääpuolustuslinja Tulema-joen takana oli Uuksujoki, johon oli syksyllä rakennettu varustuksia.

Joulukuun 3. päivänä kello 3.30 saimme määräyksen mennä varmistamaan kk-asetat Kiviojan varressa. Minä jouvuin Inkisen pihaan, ja täällä oli vänrikki Kiirikki, joka järjesti saunan. Olimme vartiossa, ja kello 8 korp. Viinanen keitti teetä, jonka kanssa saimme syödä rautaisannoksen. Teki hyvää syödä kunnolla ensi kerran kolmeen päivään. Kello 9 pyysin Kiirikiltä päästä katsomaan, onko Kiviojan varressa mahdollisesti ryssiä. Kiirikki ei laskenut. Kello 9.30 tuli ltn Peltonen, komppanian päällikkö kysymään minulta, näkyikö ryssiä liikettä. Sain vastauksen, että ei näkynyt. Sain luvan mennä Kiviojan poikki tunnustelemaan. Mukaan lähti Petsola. Kohta löysimme 3 kpl konekivääriä ja 4 kpl pikakivääriä ja useita kymmeniä kivääriä. Erästä ladosta löysimme 4 haavoittunutta ryssiä. Nämä olivat ensimmäiset sotavangit meidän lohkolla ja ensimmäinen sotasaalis.

Pataljoonan esikunnassa saadut vangit herättivät ihmetystä. Miksi ne oli jääneet/jätetty latoon?

Tämän jälkeen saimme mennä teltoille ja pääsimme lepoon. Olin kovin huolissani, kun en ollut kuullut mitään nuoremasta veljestäni Santusta, joka oli jäänyt varmistamaan Kägöin nurkille, kun joukkomme viimeksi lähtivät Kätsäginästä. Kello 24 jouvuin vartioon. Nyt olin jo vähän virkeämpi, kun olin saanut nukkua. Sain myös komppanian päälliköltä tiedon, että kaikki miehet olivat päässeet pois Kätsäginästä, Santtu ilmeisesti heidän joukossaan.

Pataljoonan esikunta oli lähettänyt Tulemalta kaksikin partiota tehtävänä polttaa Orusjärven talot. Partiot eivät päässeet edes Kätsäginään, jossa oli jo vahva ryssän miehitys. Näin jäivät Orusjärven ja Kätsäginän talot polttamatta.

Aamulla 4.päivänä sain nukkua hetken. Kello 5 jouvuin hyökkäysvaunujen torjuntaa varten vartioon. Sieltä saimme käydä taaempaan keittämässä teetä ja syömässä. Kello 12.30 tuli määräys, että vetäydytään Koverosta. Määränpäätä emme tienneet. Saimme marssia huoltotietä pitkin väsyksiin saakka. Tulimme Uusunjoelle kello 20.45. Tulema ja Uusikylyä paloivat. Tämä teki kovin oudon vaikutuksen. Sinnekö jäisivät rakkaat syntymäseudut, jossa olin niin monet ilot ja surut kokenut. Kokoonnuimme Kivenkulmaan klo 21.30. Siellä yhtyi samaan joukkoon myös Santtu-veljeni. Ensin oli määrä majoittua taloon, mutta sitten tuli ilmoitus, että on siirryttävä pois. Saimme tehdä teltat ja niissä vietimme seuraavan yön.

Aamulla 5. päivänä kello 8.30 oli lähtö asemia tarkastamaan. Menimme Mustaojalle. Täällä oli kapt. Ahon komppania, joka oli vetäytynyt Heroilammilta aina Mustaojalle saakka. Me otimme asemat. Saimme olla veljekset vartiossa kavereina ja ihmetellä koko yön, kun kaikkialla kylät paloivat.

Aamulla 6. päivänä kello 4.30 tuli jalkalähtä ilmoittamaan, että komppania kokoontuu Kivenkulmaan. Tänne tulimme kello 5.30, ja saimme syödä. Aloimme vänr. Kiirikin kanssa etsiä lepopaikkaa, kun tuli komppanian päällikkö vastaan ja ilmoitti, että komppanian pitää olla marssivalmis kello 7.00. Aikaa oli muutama minuutti. Lähdimme marssimaan, ja kohta tuli ilmoitus, että mennään Heroilammille. Perille pääsimme kello 14.25. Siellä näin ensimmäisen kerran omia miehiä kaatuneina. Olivat jääneet ryssien vangiksi. Näitä olivat ryssät ensin lyöneet ja sitten vasta ampuneet. Kaatuneilta oli otettu saappaat pois jalasta, käsineet pois käsistä. Leipälaukut, kaasunaamarit ja kiväärin oli otettu. Tämä teki meihin kovin huonon vaikutuksen. Päätin, että en jää ryssien vangiksi. Ammun ennemmin itseni siinä tilanteessa. Tuli määräys tehdä teltat ja majoittua tähän paikkaan. Ehimme saada teltat valmiiksi, kun lähetti tuli ilmoittamaan, että ryssä tekee siltaa Uusujokeen ja aikoo ylittää joen. Tuli myös määräys, että meidän joukkueen pitää mennä varmistamaan ryssän siltapaikkaa. Näin lähdettiin kello 15.45. Matkaa oli 5 km. Tulimme paikalle, mutta siellä ei ollut ketään eikä kuulunut mitään. Täällä saimme olla paljaan taivaan alla räntäsateessa ja pimeässä. Taka-asemassa keitimme vettä ja söimme kella mitä oli. Santtu sai joukkueen johtajalta luvan mennä tiedustelemaan komppanian päälliköltä ruokaa joukkueelle. Santun ryhmä toikin vähän ruokaa ja teltan, jossa saimme välillä suojaa. Näin sujui itsenäisyyspäivän 1939 ilta. Kaivoimme yöllä metsästä märkiä puita, joilla lepovuorossa ollessa lämmitimme telttaa.

Aamulla 7. päivänä kello 10 tuli vänr. Mikolan joukkue ja vapautti meidät varmistuksesta. Menimme komppanian luo teltoille. Olin väsynyt, kuumetta 39,7. Minun annettiin nukkua yö rauhassa.

Aamulla 8. päivänä kello 7.00 oli taas lähtö. Tulimme Kivenkulmaan kello 11.30, jossa oli ruokailu ja saimme kahvia oikein majon kanssa. Maito olikin purkkikermaa. Komppanian päällikkö ilmoitti, että otetaan aikaisemmat asemat ja viedään teltat sinne. Järjestetään vuorovartiot niin, että osa porukasta saa vuoron perään huilata. Vähän perästä tuli uusi ilmoitus, että komppania jää reserviin. Menimme 3km Pitkärantaan päin, jonne teimme teltat. Emme saaneet kunnolla telttoja valmiiksi, kun komppanian päällikkö tuli ilmoit-

tamaan: komppania marssivalmiina tiellä, aikaa puoli tuntia! Sain vettä keittiöstä, ja joimme vielä teltassa vänr. Kiirikin kanssa teen. Purimme teltat, ja taas alkoi marssi. Emme tienneet, mikä oli määränpää. Ristiojan lähellä oli ruokailu, ja porukka melko uuvuksissa. Saavutimme Pitkärannan, ja kylät ympärillä loimottivat liekeissä. Uuksu paloi ja Ristiojan kylä. Samassa tuli myös Pitkärannan vuoro. Pitkärannan kohdalla tuli marssijonoihin ruuhkaa. Yksiköt menivät sekaisin, eikä tiedetty, kuka kuului mihinkin komppaniaan. Yhdessä korp Viinasen kanssa etsimme omaa yksikköä. Löysimme vänr. Kiirikin lopulta yhdestä mökistä Koirinojan aseman lähellä. Siinä mökissä sitten lopulta saimme yöpaikan. Marssia oli tämän päivän osalle tullut 70km.

Aikaisemmin Tuleman ja Uuksun välillä edestakaisin liikkunut ja lopulta vetäytynyt JR37, joka viivytti peräytymistä Ala-Uuksun loholla pääpuolustuslinjalle Kitilään, oli ilmeisesti osittain epäjärjestyksessä. Pari päivää myöhemmin 13.D:n komentaja vaihdettiin.

Joulukuun 9. päivänä kello 8 nousimme, keitimme teetä ja söimme kella mitä oli. Tämän jälkeen menimme asemalle, missä komppanian piti tietojemme mukaan kokoontua. Kello 10 tuli ryssän tiedustelukoneita 4 kpl. Pojat ampuilivat niitä. Monet kuljeksivat pitkin maantietä välittämättä lentokoneista. Kello 10.20 tuli 9 pommikonetta. Nämä aloittivat kk-ammunnan ja pudottivat pommeja. vahingot jäivät pieniksi; kolme haavoittunutta. Tämä oli ensimmäinen ilmapommitus-kasteeni. Tämän jälkeen siirryimme Kelivaaraan, missä saimme talomajoituksen. Teimme n. 2 tunnin partiotiedustelun ja sen jälkeen sai 4 tuntia huilata ja taas partio. Täällä pojat tekivät lettuja. Hämärän ja pimeän aikana tulipalot näkyivät komeina. Seuraavana aamuna kello 8 tuli ruokaa ja jaettiin päivän kuiva muona-annos. Partiotiedustelu- ja vartiovuorot jatkuivat.

Aamulla 11. päivänä saimme jälleen muonaa. Meidän ryhmä/joukkue määrättiin varmistamaan rautatien ylikäytävää. Sitten koko joukon ryhmäjako järjestettiin uudelleen. Uuden joukkueemme vahvuus oli nyt 38 miestä. Ylikäytävän maastossa teimme tulet ja keitimme kahvit. Olin juonut kahvini ja istuin havuilla tulen lähellä, kun ryssän tykistö aloitti ammunnan. Kranaatteja tuli aika lähelle, mutta kukaan ei haavoittunut. Ammunta ei kestänyt kuin n. 20 minuuttia. Kohta tämän jälkeen tuli määräys taas vetäytyä. Vetäytyminen tapahtui Kitelän kirkonkylän kautta Leppäsillan asemalle. Sieltä kierrettiin Satsiin, jonne saavuimme kello 21.45. Taivas loimusi taas pimeydessä. Koirinojan ja Kitelän kylät paloivat. Tämä ei ollut enää mitään uutta, mutta edelleen se tuntui oudolta. Tätä oli nähty kohta kaksi viikkoa. Ensin oli määrä majoittua taloihin, mutta taloissa oli niin täyttä, että sinne ei sopinut muuta kuin seisaalleen. Päätimme poikien kanssa tehdä teltan. Kysyin joukkeen johtajalta lupaa. Hän aikoi kysyä komppanian päälliköltä. Ehdotin, että käyn kysymässä itse kun en ole ihan väsyksissä. Komppanian päällikkö sanoi, että on hyvä, että pojat ovat tottuneita teltan tekoon. Saatte tehdä siihen talon pihaan, niin kaikki ovat lähellä. Teltan saimme pystyyn ja kaikki kuntoon 20 minuutissa. Keitimme teetä ja söimme. Nukkumaan pääsin kello 23.30. Oli mukava levätä pitkän marssipäivän jälkeen.

12. päivänä ei ollut erityistehtäviä. Olimme lepäämässä, paistoimme sianlihaa ja lettuja, sota-ajan herkuja. Seuraavana päivänä siirsimme teltat metsään, kun Molotoffin linnut kävivät vierailulla. Kello 12.30 sain määräyksen mennä komppanianpäällikön teltalle. Siellä minut määrättiin alik. Mäntysen käytettäväksi. Mukaani sain toiseksi kp-mieheksi korp. Pennasen. Mäntynen oli mökissä noin kilometri Kitilään päin. Saavuimme tänne kello 13.30 ja joimme ensin kahvin. Sitten tuli määräys lähteä partioon. Tehtävänä oli ottaa selvää, missä on ryssän ensimmäiset asemat. Partioon lähtivät alik. Saukkonen, stm. Jetsonen ja minä. Partiossa saimme tapella ryssän kanssa, mutta selvisimme hyvin pois. Tällä välin toiset olivat lämmittäneet saunan ja kylpeneet sekä panneet uudestaan lämpiämään. Sauna olis ollu jo kylpykunnossa, mutta tuli määräys palata komppanian komentopaikkaan. Täällä oli komppania lähtövalmiina. Taas oli lähtö, mutta

ei tietoa minne. Marssi alkoi kello 21, ja menimme Ruokojärvelle. Majoituimme kauppias Koksun taloon kello 1.

14. päivän aamulla päivän valjettua siirryimme metsään, että Molotoff ei näe meitä. Metsään saimme ruokaa kello 10.20 ja sen jälkeen menimme varmistukseen. Olimme siellä koko päivän aina myöhään iltaan. Olimme jonkin verran sotatouhussa ja saimme hieman tapella ryssän kanssa. Illalla kello 20 tulimme kylään ja majoituimme Hutun taloon. Taas paistettiin lettuja.

15. päivänä kello 6 tuli lähetti herättämään ruualle. Keitin taas teen, mentiin metsään ja siellä saimme syödä. Olimme metsässä reservissä. Kello 10.20 alkoi ryssän kova tykistökeskitys lähelle. Minkä siirryimme sivuun, sen ryssä muutti suuntaa. Näin juoksimme kilometrin vasemmalle tulen alta. Nyt ilmoitti komppanian päällikkö, että enempää ei siirrytä, asemat on pidettävä. Kylässä tykistön ammuntaa kesti pitemmälle päivää. Kello 11.30 jouvuin hyökkäysvaunun torjuntaan.

Ensin olimme alik. Laulajaisen kanssa kylän kohdalla maantien varressa. Sitten joukkue siirtyi suojeluskuntatalon luona olevaan metsään, missä vihollinen hyökkäsi kolmen hyökkäysvaunun tukemana. Komppanian päällikkö varoitti, että ei saa mennä tiestä syrjään kuin vain kymmenen metriä eikä yhtään omien asemien eteen, sillä

Venäläinen 168.D hyökkäsi voimakkaasti lännessä Kitilän lohkolla jossa myös Er.P8 taisteli, ja suomalaiset joutuivat paikoitellen perääntymään asemistaan. Samaan aikaan suomalaiset tekivät epäonnistuneen vastahyökkäyksen idässä Siirantien risteykseen.

oma tulivoima voi teidät tappa. Ensin vartuimme maantien sivussa, kun metsässä hurisi tankki vaan ei näkynyt. Menimme Ponkkosen ryhmän luo. Ponkkonen sanoi, että tuossa edessä on tankki. Oli jo pimeä, enkä nähnyt mitään. Kysyin missä? Ponkkonen ampui yhden laukauksen tankkia kohti, tuli välähti, ja näin, missä tankki oli. Silloin Laulajainen ja minä hyökkäsimme kohti tankkia, ja koko asemissa ollut ryhmä tuli perässä. Vihollinen tankissa alkoi ampua k:lla, mutta myö pääsimme niin lähelle tankkia, että ei ollut mitään vaaraa. Nyt olin hirmuisen rautakarhun vieressä. Ei ollut kuin kaksi metriä matkaa. Heitin ensimmäisen kasapanoksen. Rautakarhu vain heilahti, mutta murisi vaan eilleen. Kolmannen kasapanoksen jälkeen rautakarhu heitti murinan ja syttyi tuleen. Samoin saimme toisen tankin tuhottua liikuntakelvottomaksi. Näin oli ensimmäiset rautakarhut saatu meidän lohkolla pysäytettyä, eikä enää ollut vaaraa. Olimme vielä kello 18.30 saakka asemissa. Oikealle meistä vänr. Marjasen joukkueesta kaatui kaksi miestä ja haavoittui neljä miestä. Tämän jälkeen menimme kylään. Täällä saimme ruokaa ja lämmitimme Hutun talon. Aioimme olla yöitä talossa, mutta kohta tuli lähetti ilmoittamaan, että yksi ryhmä täytyy mennä varmistukseen. Se oli meidän ryhmä, ja taas lähdettiin. Ryssä ei antanut levätä. Asemista jouvuin partioon. Kävimme ryssien asemien takana lähellä Suojeluskunnan taloa. Sinne oli ryssä majoittunut yöksi, ja joku komissaari kuului kiroilevan kovasti.

Joulukuun 16. päivänä kello 5.30 tuli ilmoitus, että ryhmä tulee pois varmistuksesta. Menimme kylään, saimme syötyä ja kello 7.30 oli lähtö Karjamökin maastoon sivustaiskua tekemään. Tänne saavuimme kello 10.35. Täällä oli taisteltu ennen meitä. Siellä oli ryssiä kaatuneina korpi täynnä. Kello 12 jouvuin sivustaa varmistamaan. Tänne tuli myös alik. Heikki Laulajainen. Ryssä liikkui maastossa, ja ammuimme kilpaa minkä ennätimme. Sitten Heikki keksi uuden keinon ja heitti käsikranaatin ryssän päälle. Tämä kaatui heti. Jatkoimme tätä hauskaa hommaa, mutta se keskeytyi kohta kovaan luotisateeseen, kun ryssä alkoi ampua vasemmalta kahdella k:lla. Saimme heti käskyn vetäytyä pois. Vetäydyimme 200 metriä uusiin aseisiin. Täällä jouvuin lähtemään partioon. Komppanian päällikkö käski jättää reput aseisiin, ja minä jätin. Kun palasimme partiosta, ryssä oli hyökännyt aseisiimme, ja minun reppu jäi sinne. Kaikkein eniten säällitti rukasia, joita olin säästänyt pakkasen varalle. Kohta syntyi kiivas taistelu. Ryssä oli meidät piirittänyt ja aikoi

ottaa vangiksi. Mutta me katkaisimme saarron ja pääsimme pois. Tällä reissulla kaatui neljä ja haavoittui kaksi miestä. Pääsimme Ruokojärvelle kello 21.30 lopen väsyneinä. Saimme ruokaa ja teimme teltat, joissa saimme vähän levätä. Saimme tietää, että vänr. Hukkanen oli kaatunut. Ensimmäinen salmilainen upseeri oli saanut antaa kalleimpansa.

Joulukuun 17. päivänä aamulla kello 7 tuli määräys, että komppanian on oltava puolen tunnin kuluttua lähtövalmis. Menimme entiselle taistelupaikalle, jossa piti ottaa varmistus asemat. Teimme teltat ja olimme vuoroin teltoilla vuoroin asemissa. Kello 20.30 tuli määräys saapua takaisin komppanian luo. Täällä ilmoitettiin, että lähdetään ryssää saartamaan. Taas lähdettiin taivaltamaan pitkin pimeitä korpia. Saimme marssia aina toiseen aamuun saakka. Välillä nukuimme seisten, milloin jouvuimme seisomaan. Seuraavana aamuna kello 4 tulimme takaisin lähtöpaikalle ihan uuvuksissa. Taas piti tehdä majoitus. Täällä oli kylmä ja puut huonot. Täällädyimme teltaan kuin sillit tynnyriin. Uni maistui vaikka kolmessa koudessa maaten, eikä valitettu, että peti on huono. Kyllä sota opettaa nukkumaan vaikka hangella paljaan taivaan alla. Kello 7 oli taas lähtö, nyt Ruokojärvelle. Tulimme tänne kello 10.30 ja marssi oli kovin hiljainen. Jalka ei enää voinut kunnolla nousta. Komppanian päällikkö vain tuumasi, että nyt ovat miehet tappelukunnossa. Teimme teltan, jossa saimme olla koko päivän. Paitsi ryssä piti herätyksiä tykistökranaateilla. Välillä tuli aivan 30 metrin päähän. Pelkoa ei enää ollut, sen kun vaan makailimme teltassa. Minä sanoin, että jos tappaa, niin sama tuo. Ei täällä kuitenkaan elävänä selviä. Tätä kesti aina puoliyöhön saakka.

Joulukuun 19. päivänä aamulla kello 8 lähdettiin taas, nyt Satsiin. Sinne saavuttiin kello 11.30. Täällä piti lähteä hyökkäämään, yhtä kukkulaa valloittamaan. Olimme vielä entisten taistelujen ja marssien jäljiltä lopen väsyneitä. Pataljoonan komentaja ilmoitti, että kun kukkulan valtaus onnistuu, niin pääsette ainakin vuorokauden lepoon. Hyökkäsimme oikein uskolla ja näytimme rajan miesten sisua. Hyökkäys onnistui, ja ryssä lähti karkuun. Asemiin jättivät 7 kpl kk:ta ja paljon muita aseita. Ryssiä kaatui noin 250 miestä. Meidän joukosta haavoittui vaikeasti Ville Puikkonen. 2 komppaniasta kaatui P Ponkkonen, J Jokiniemi ja A Hyvönen. Hyökkäys onnistui ja teimme asemat. Kello 17 tuli ilmoitus, että saa tulla pois asemista. Tulimme maantielle, ja komppanian päällikkö ilmoitti, että on otettava varmistustehtävä vastaa. Salon talossa olevalle porukalle tässä alkoi lepo. Kello 19 otimme vartion vastaan. Jouvuin Niiniselän kukkulalle. 2 tuntia vartiota 2 tuntia lepoa. Joulukuun 20. päivänä jatkui sama tehtävä pakkasessa, samoin 21. päivänä. Silloin ryssä teki pellon toiselle puolelle asemia minkä ennätti. 22. päivänä teimme alik Laulajaisen kanssa vaihteeksi pienen partioetken. 23. päivänä jatkuu entinen meininki. Joulu on tulossa, mutta ei ole tietoa minkälainen joulu. Ryssä vaan tekee asemia, huutaa ja meluaa eikä näytä pelkäävän meitä ollenkaan. Joulukuun 24. päivänä seison vartiossa paukkuvassa pakkasessa ja ajattelen, että näin me odotamme huomista juhlapäivää, rastavua. Ryssä ampuu tykeillä siihen kunnialaukauksia. En voi tietää, milloin tulee surmanluoti pesäkkeeseemme. Saan kolme joulupakettia- yksi kotoa, tai kotijoukoilta, missä lienevätkin. Kotiahan minulla ei enää ole olemassakaan. Kaksi tuntemattoman sotilaan pakettia, joilla hyvät ihmiset muistavat meitä rintaman miehiä. Kun tulin kello 21-23 vartiosta ja pakkasesta, ennätin vain ryypätä kuuman kahvin ja sen kanssa tarjotun juhlapullan ja letut, kun jaettiin viina-annokset. Vänr. Kiirikki toi minulle karamellipussin ja sanoi, että sen oli lähettänyt hänen rouvansa ja käskenyt antaa Kägöin-veljeksille. Nyt se tuli yksin minulle, kun Santtu oli haavoittuneena sairaalassa. Kello 23.50 tuli hälytys ryssän hyökkäyksestä. Menimme asemiin. Vartio oli pakallistanut ison joukon ryssiä lähellä olevalla mäellä. Läksimme alik. Kononoffin kanssa tiedustelemaan mäelle. Mitään suurempaa joukkoa emme nähneet, mutta pulinaa kuului. Menimme lähemmäksi ja avasimme tulen konepistooleilla. Vastatulta ei tullut, ja ryssät lähtivätkin livohkaan. Me palasimme asemiin. Parin tunnin kuluttua olin taas vartiossa kaverina Jetsonen. Saimme olla

rauhassa. Muistelin menneitä jouluaamuja Kätsiäginässä kun palasin jouluaamun pimeässä vartioasemasta majoitukseen. Joulupäivä sujui vartiossa rauhallisesti. Pastori tuli pitämään jouluhartauden ja puhui kau- niisti. Hän mainitsi, että emme voineet aavistaa viime jouluna, että liikkuisimme näillä poluilla ja sotatan- tereilla tänään. Monen pojan silmä kostui kyynelistä. Olimme kyllä taisteluissa pyytäneet jo monta kertaa Herralta apua. Toisen joulupäivän olin vapaalla. Makailin vain. Seuraavana päivänä tuli joukkoomme kra- naatiheitin ja kaksi kk:ta lisää. Meijän ryhmä muutti kokonaan toiseen mökkiin. Siellä oli paljon rauhalli- sempaa. Pojat paistoivat lettuja ja Kyytsönen paistoi pullaa. Menin joukkueen majoituspaikkaan, kun nousi niin kova yskä, että ei tullut ääni ulos. Vänr Kiirikki kysyi, minne panit viina-annoksen. Minä sanoin että join. Hän antoi rouvan lähettämiä viinoja minulle puoli lasia. Tämä auttoi paljon.

28. päivänä vaihtui joukkueen johtaja. Vänr Kiirikki meni lepäämään ja tilalle tuli ylik. Halminen. Samana päivänä ryhmämme sai tehtäväksi ottaa haltuunsa edessä oleva niemi. Hyökätessämme ryssä alkoi ampua useammalla kk:lla niin, että lumi kiehui. Peräännyimme, ja jonkin ajan kuluttua koko yritykses- tä luovuttiin. Parina seuraavana päivänä jatkui aikaisempi meininki. Ryssä piti meitä tarkasti silmällä, ja liikkumisia seurasi heti voimakas tulitus. Joukkueen johtaja jäi loukkuun yhden mökin porstuaan, ja sai odottaa pimeän tuloon ennen kuin pääsi pois. Ryssä ampui heti, kun vaan vähänkin tuli esiin porstua-asta. Vartiointi jatkui, ja saimme myös levätä. Muonaa löytyi taloista riittävästi. Oli hyvä, että ihmisiltä oli jäänyt vehnä jauhoja, ja saimme välistä paistaa lettuja.

Joulukuun 31. päivänä Santtu-veli palasi sairaalasta joukko-osastoon. Kävi minua tervehtimässä, ja joimme pullakahvit taka-aseman mökissä. Ryssä on entisellään eikä meitä määrätä partioihin. Olin var- tiossa puolen yön aikaan vuoden 1940 alkaessa. Ensin ampui oma tykistö. 10 min yli puolenyön rupesi ampumaan ryssä ikäänkuin uuden vuoden tervehdyksenä. Vuoden ensimmäiset päivät pysyimme samassa asemassa. Tutut kävivät tervehtimässä, ja tarjosimme kahvia, tosin mustana. Alik. Pentti kävi juttelemassa entisistä ajoista. Seuraavana päivänä tuli entinen asuinkaveri Kägöistä, Olli Kirjavainen. Juttelimme kai- kenlaista. Santtu tuli vielä joukon jatkoksi, ja Olli paistoi lettuja.

Tilanne muuttui taas tammikuun 3. päivänä. Kello 4 tuli lähtö, ja siirryimme komppanian teltojen luo odot- tamaan. Kello 13.30 siirryimme Satisen koululle. Teimme maastoon teltat ja majoituimme tähän paikkaan. Alik. Nevala tuli töpinästä ilmoittamaan, että sinulle on paketti. Santtu nuorempana meni hakemaan pake- tin. Saimme koko ryhmälle syötävää, tupakkaa ym. Seuraavana aamuna satoi lunta. Iltapäivällä selkeni ja kello 14 lähdimme liikkeelle kohti tuntematonta. Tulimme Syskyjärvelle. Täällä oli polttamattomina säily- neissä taloissa täysi majoitus sotilaita. Me jatkoimme matkaa eelleen korpeen ja kello 3 aamuyöllä teimme teltat ja majoituimme. Olimme samassa paikassa koko päivän. Ryssä pommitti kahteen otteeseen ympärille, mutta ei osunut meihin. Kävin tervehtimässä naapurina olevia 2. komppanian poikia. Näin Tuomalan Mi- kon ja surukseni sain tietää, että veljensä Jukka oli kaatunut jo joulukuun alussa. Samoin menneitä olivat Peltosen Heikki, Krasinikoffin Mikko, Kases ja moni muu tuttu. Illalla tuli taas uusi joukkueen johtaja Ylik Saukkonen. Hän ilmoitti, että aamulla on lähtö kello 3, ja alkaa hyökkäys Lemetin kylään.

Aamulla kello 3 oli sitten lähtö. Hiihdimme monta kilometriä ja otimme asemat Uonasojan varteen. Tästä alkoi varsinainen hyökkäys kello 10.30. Menimme Lemetin kylän laitaa ja jatkoimme etenemistä. Yritimme hyökätä ryssien taloihin, mutta emme päässeet, sillä ryssä toi kolme hyökkäysvaunua ja tulitti niistä minkä ennätti. Tässä hyökkäyksessä haavoittui taas kerran Santtu-veli. Kello 16 saimme käskyn vetäytyä takaisin samoihin asemiin mistä läksimme. Ryssä piti yllä jatkuvaa tulitusta, ampui sekä tykillä että kk:lla sen kun kerkesi. Kello 22 ei vielä oltu saatu ruokaa. Pakkanen paukkui ja ryssä sen kun jatkoi ampumistaan. Samoin me pidimme yllä tulitusta koko yön. Tammikuun 7. päivä alkaa sarastaa, ja pakkane- paukkuu yhä kovempaan. Sormia viiltelee, mutta ei auta. Täytyy vain pitää asemat, sillä nyt tuntuu siltä,

että taistelemme isänmaan puolesta kovemmin kuin koskaan. Olimme koko päivän asemissa. Ruoka tuli kello 14, ja illalla kello 21 pääsin telttaan lepäämään ensi kerran kahteen vuorokauteen. Sain olla neljä tuntia levossa, sitten kolme tuntia asemissa ja sitten pääsin taas lepoon.

Tammikuun 8. päivän aamu valkenee. On niin kylmä, että korven pauke pakkasen voimasta kuuluu sodan äänten keskellä. Joukkomme rivit harvenevat, Toisia joutuu sairaalaan ja toisia kaatuu. Ei ole tietoa, mihin tulee meidän määränpää. Tosin sillä ei ole väliä, sillä meidän joukkueen miehillä ei ole enää kotia, mihin mennä. Olemme menettäneet kotimme ryssälle. Olemme nyt kodittomia maankiertäjiä. Se antaa meille jäljelläoleville voimia ja sisua tapella ryssiä vastaan viimeiseen saakka. Päivällä hyökkäämme ja saamme tuhottua kolme hyökkäysvaunua ja autoa, joissa on kaikenlaista rojua. Illalla kello 19 menemme niitä purkamaan. Saimme jo paremmat tavarat pois, kun ryssä hyökkää kimppuumme ja yrittää ottaa meitä vangeiksi. Pakenemme. Ryssä tulee perästä ja huutaa ”stoi”, mutta jatkamme pakoa. Ryssä huutaa ”stoi jotvojumat”, mutta me vaan menemme, niin että jalat viuhkii metsän suojaan, eikä ryssä saa meitä kiinni. Sen jälkeen olimme levossa kolme tuntia.

Tammikuun 9. päivänä aamulla käyn komentoteltalla hakemassa hoitoa paleltuneisiin ja turvonneisiin käsiini. Kun palaan teltalle, on ryssä hyökännyt meidän asemaan. Menen asemaan, ja ryssiä kahlaa lumessa koko ajan lisää asemiimme. Alkaa lähitaistelu. Ryssät hyökkäävät ja huutavat uraata, ja me peräänymme. Ryssiä kaatuu laumoittain, mutta lisää tulee. Saamme käskyn vastahyökkäykseen. Joukkueemme hyökkää vasemmalle sivustalle. Ryssiä kaatuu, ja me painumme eteenpäin. Siinä tapaan ensimmäisen ryssän maatuskan, toppahousut jalassa, kuolleena. Kello 14 saan luodin käteeni ja jouvun pois pelistä. Tunnin kuluttua olen JSP:llä, jossa käsi sidotaan. Alkaa matka hevosella PSP:lle kahden muun potilaan kanssa paukkuvasa pakkasessa. Korpi paukkuu pakkasessa, ja tykistö ja kranaatit soittavat taustalla. Tulemme kello 22.30 PSP:lle. Olemme niin kylmäneet ja huonossa kunnossa, että meidät pitää auttaa pois reestä. Paikalla on neljä ryssiä potilaana. Puhuvat suomea, ja jututan heitä, kun saamme teetä ja voileipää. Tavallisia karjalaisia miehiä - perkele. Sairasauto tulee, ja meitä lastataan 30 miestä autoon. Ryssiä ei oteta autoon, sillä sairaalan työt kieltäytyvät ottamasta ryssiä vastaan. Tulemme kenttäsaairaalaan 17, ja katselen oudosti, kun on naisia, joita en ollut nähnyt kun joulukuun 2. päivänä. Kenttäsairaalassa hoitajat olivat oikein herttaisia, jakoivat teetä ja voileipiä ja antoivat kortteja, joita kirjoittaa omaisille. Lääkäri kysyi, missä olin syntynyt. Vastasin, että Salmissa. Hän sanoi, että pitää parantua nopeasti, että saadaan vallattua koti takaisin ryssiltä. Olin samaa mieltä.

Aamulla kello 4.30 minut vietiin asemalle junaan, ja tulimme kello 8 Sortavalan asemalle. Sieltä kuljetettiin autolla sotasairaala 16:een tarkastukseen. Sieltä jouvuin Diakonissalaitokseen. Täällä oltiin ylen ystävällisiä ja kohteliaita. Yksi neiti kysyi minulta, onko Aleks Käki sukua Teille. Sanoin, että ei vain sukua vaan veli. Neiti rupesi nauramaan ja sanoi, että hän on meillä täällä potilaana. Niin veivät minut samalle osastolle, missä Santtu-veli oli. Täällä oli paljon muita salmilaisia haavoittuneina. Ltn Silvennoinen ja vänr. Kiirikki kävivät tervehtimässä. Makuu sairaalassa tuntui oudolta. Pitkästä aika sai olla ihmisten ilmoilla. Sängyssä, kahden lakanan välissä ei oikein osannut nukkua.

Tammikuun 14. päivänä makaan yhä sairaalassa kovassa kuumeessa. Saan tietää, että tovereita on lähtenyt tuonelan teille, mm. Peltolan Heikki on kaatunut. Santtu-veli määrätään lähtemään jonnekin toiseen sairaalaan. 17. päivänä vänr. Kiirikki lähtee lomalle, ja myös ltn Silvennoinen pääsee pois sairaalasta. Lääkäri lupaa minulle lomaa. On vielä toivoa, että saan tavata isää ja siskoja jossain Suomessa. Poikia tulee joka päivä sairaalaan rintamalta. Siellä taistelut ovat kiivaita. 19. päivänä lääkäri epäroï, että ei voi antaa lomaa, kun olisi niin pitkä matka. Voin joutua kohta taas rintamalle. Samana päivänä saan määräyksen lähteä rintamalle. Tämä oli vähän outoa, kun en saanut edes minkäänlaista lomaa, vaan piti lähteä taas rys-

sien kanssa tappelemaan. Kello 15 läksin junaan, joka vei Leppäsyryään. Perillä kello 19.30 tapasin veljeni Jussin. Olin hänen luonaan kaksi yötä. 21. päivänä läksin matkalle rintamalle Mitroon. Siellä tuli jo tunnettuja miehiä vastaan. Jyrkkärinteen Sergei, Kägöin naapurista oli hevostmiehenä ja menossa heinän hakuun. Siinä kerrottiin kuulumisia rintamalta. Moni poika oli joutunut sairaalaan, ja toisia oli kaatunut. Sain tietää, että Krasinikoff Mikko oli kaatunut. Tästä jatkettiin matkaa eilteen, ja kello 17 pääsimme komppanian hevostmiesten teltalle. Tässä olin yötä. Aamulla menimme etulinjalle, ja täällä jouvuin vartioon kello 14-16. Taas oli sota alkanut entiseen tapaan.

Antin sairaalareissun aikana 1. komppania valtasi venäläisiltä asemia Kelivaaran ja Ruunaviidan mäen alueella. Kovaa pakkasta, jopa -35C.

Tammikuun 23. päivänä olimme hyökkäämässä ja valtaamassa yhtä kukkulaa, kun sain käsikranaatin siruja silmille. 24. päivänä siirryimme Kelivaarassa Ruunanviitan mäelle ja siellä Vorojenkiven mäille. Jouvuimme täällä varmistustehtäviin ja oikein tuliseen paikkaan. Ryssä ampui joka suunnassa niin, että kuulat paukkuivat. Ryhmäni jatkoi tätä varmistusta jatkuvassa paukkeessa. Välillä näimme ryssän ajele-massa maantiellä. Tulitin niitä konepistoolilla.

26. päivänä kello 19.30 aijoimme säikäyttää ryssiä voimakkaalla tulituksella. Tulitimme kaksi tuntia, mutta eivät ne pelänneet. 27. päivänä tuli komppanian päällikkö mukaan tulittamaan ryssiä. Silloin ryssä rupesi maksamaan velkoja ja pommitti meitä tykistöillä. Parin päivän päästä tulee ryssältä uusi samanlainen pommitus.

Pakkanen paukkuu 29. päivänä, mutta ryssä ei lopeta ampumistaan. Ei huoli olla mitään musiikkia, sillä ryssä pitää huolen musiikista. Olen vartiopaikalla, kun ryssä aukaisee tulen. Olen seisaallani, kun luoti sattuu vasemman käden ranteeseen. Taas jouvun pois pelistä. Menen sidontapaikalle kello 14. Sieltä alkaa matka PSP:lle ja edelleen kenttäsaairaala 17:ään ja sotasaairaala 16:een Sortavalaan. Lääkäri sanoo, että määrää minut lomalle. Pääsen lähtemään 30. päivän illalla. Menin Sortavalan rautatieasemalle. Täällä tapasin Kokon Väinön. Hän esitti minulle, että saan heidän mukana matkatilaa Pieksämäelle saakka. Menin heidän vaunuun ja siellä sain nukkua. 31. päivänä pääsin Saarijärvelle isän luo.

Helmikuun 7. päivänä on sankarihautajaiset Saarijärvellä. Siellä haudataan salmilaisia vainajia. 9. päivänä olen Jussi-veljen joukon luona Petäjävedellä. 13. päivänä pitää mennä taas Jyväskylään tarkastukselle. Täällä määrätään takaisin rintamalle. Olen vielä kaksi päivää Saarijärvellä. 16. päivänä läksimme matkaan. Kaverina oli Koveron Herman. Tulimme Jyväskylään, missä saimme joukon jatkoksi Niemenlehon Niilon. Hän oli ja matkalla rintamalle. Matka jatkui aika hitaasti. Tulimme 17. päivänä illalla Sortavalaan. Täällä menimme syömään Itä-Karjalan ravintolaan. Tuli kaksi ilmahälytystä, ja tällä lailla jäimme junasta.

Olimme sunnuntaipäivän Sortavalassa ja läksimme 18. päivän illalla. Menimme Harluun yöllä ja täältä jatkoimme matkaa Leppäsyryään 19. päivän aamulla. Täällä olin koko päivän. Illalla läksimme jatkamaan matkaa. Menimme ETP:lle, jossa olimme lopun yön. 20. päivän aamuna menin oman komppanian hevostmiesten teltalle. Täältä oli vielä rintamalle matkaa 15 km. 21. päivän aamulla lähin matkaa jatka-maan eilteen rintamalle. Matkalla poikesin vänr. Kiirikin teltalle. Täällä juteltiin yhtä sun toista. Jatkoin matkaa eil-leen oman komppanian komentotelttaan.

Antin sairasloman aikana oli rintamalohkon taistelut edenneet suomalaisten kannalta menestyksellisesti. Venäläisten etulinjat oli nyt saarrettu, ja oli syntynyt useita motteja; länninmäiseksi isoin Kitilän motti ja sen välittömään läheisyyteen Lemetin läntinen ja Lemetin itäinen. Antin palatessa rintamalle hänen joukko-osastonsa 1/Er.P8 oli suunnilleen entisessä maastossa Kitilän ja läntisen Lemetin välissä. Sekä läntinen Lemetti että Rykmenttimotti oli laukaistu.

Komppanian päällikkö oli ltn. Suvioja. Tämä käski mennä entiseen joukkueeseen. Jouvuin 2. joukkueen 3. ryhmän ryhmänjohtajaksi.

Taas alkoi sotameininki. Helmikuun 22. päivänä olin vartiossa ja tapasin Pohjalaisen. Olin Kirjavaisen Nikun kanssa samassa asemassa, tai minä kiersin kaikki asemat. Yöllä hyökkäsimme ryssän Koirinojan asemia vastaan. Olin ryhmän kanssa linjan keskellä, johon ryssä tulitti kaikkein enimmäin. Kaksi ryhmän poikia haavoittui ja yksi kaatui. Taistelu oli kiivas. Emme voineet edetä. Kello 8 aamulla saimme vetäytyä pois ja saimme ruokaa. Taas jatkoimme varmistuksessa ja vielä seuraavanakin päivänä. 25. päivänä hyökkäsimme Ukonmäellä, missä taas poikia haavoittui ja kaatui. Salmilaisia kaatui Pekka Punkki ja Heikki Vitsala ja haavoittui Sergei Jyrkkärinne. Hyökkäys oli kiivas, mutta emme saaneet ryssää pois asemista. Minä olin alkupäässä koko ajan, mutta kuin ihmeen kautta en saanut mitään naarmua. 26. päivänä olin taas varmistusta suorittamassa. Sain hiekkaa silmille, kun ryssä ampui tykillä kranaatteja, ja yksi tuli minun asemaan. 27. päivää vasten yöllä yritimme vielä hyökätä, mutta emme onnistuneet. Jatkuu varmistus vielä seuraavanakin päivänä.

Helmikuun 29. päivänä illalla siirryimme Kelivaaraan. Olimme siellä yötä teltoissa. Seuraava päivä oli vapaata, mutta illalla kello 11 tuli teltojen muutto. Teimme teltat uuteen paikkaan yöllä. Pari seuraavaa päivää oli taas vapaata. Makailimme teltoissa ja laulelimme. Minä kirjoitin kaksi kirjettä.

Maaliskuun 3. päivänä kello 19 tuli lähtö, mutta emme saaneet tietää minne. Hiihtelimme pitkin kopiteitä kauniissa maaliskuun yössä tähtien loisteessa. Oikein tuli runollinen olo. Pääsimme aamulla kello 7

Er.P8 oli tärkeässä roolissa, kun venäläisten itäisin huoltotie katkaistiin ja Lavajärven kylä vallattiin 7-8. maaliskuuta.

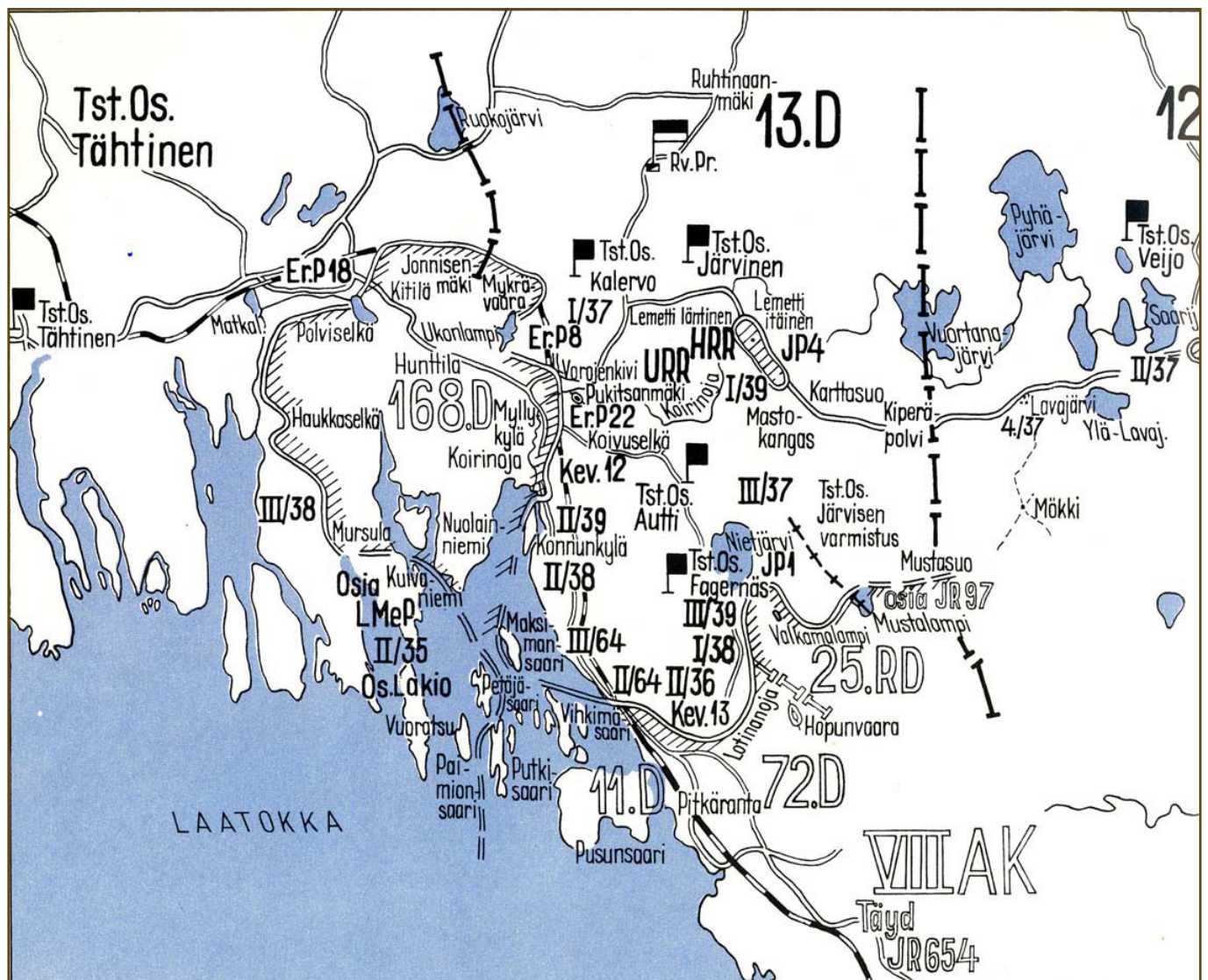
Lavajärvelle, jossa meillä oli taas uusi taistelutanner edessä. Aloimme tutustua uuteen maastoon. Päivän saimme olla asemissa ja ammuimme muutamia ryssiä lähelle asemien eteen. 5. päivänä sama touhu jatkui. Ryssän linnut hurisivat yläpuolella yötä päivää. 6. päivänä ammuimme ryssiä lähelle asemia. Saimme evakuoitua kiikarikiväärin ja votkaa. 7. päivänä haavoittuivat Ivan Kononoff ja Pekka Ylämurto. Yöllä tehtiin hyökkäys yli maantien. Olin hyökkäävässä ryhmässä. Hyökkäys onnistui hyvin. Aamulla jatkoimme hyökkäystä noin puoli kilometriä ryssän huoltotien suunnassa. Olin vasemman siiven jakajana. Hyökkäys onnistui hyvin. Seuraavan päivän olin varmistuksen valvojana asemissa. Ryssä ampui tykistötulella taukoamatta koko päivän ja yön. Yksi nostomies kaatui asemiin.

Maaliskuun 10. päivänä oli uusi lohkojako. Meidän joukkueelle tuli tehtäväksi varmistukset ja partiointi. Seuraavana päivänä olimme latupartiossa. Meitä oli viisi miestä. Kello 17.30 hiihimme uuden varmistusladun partioille.

12. päivänä makailin aamupäivän teltalla. Kello 13 läksin partioon miehistönä V. Pastukoff ja N. Makkonen. Sieltä tulimme 2. komppanian teltoille, missä oli tuttuja poikia. Näiden kanssa juteltiin ja kerrottiin kokemuksia sotatouhuista. Olin lähdössä teltojen pihasta, kun tuli vänr. Kiirikki. Jäin vielä hänen kanssaan juttelemaa. Tähän tuli alik. Luostarinen, joka oli saanut tehtäväksi tiedustella Läkälampien maaston ja selvittää siellä ryssän liikkeit. Hän pyysi minua mukaan oppaaksi, ja minä lupauduin. Meitä lähti kaikkiaan kahdeksan miestä. Kun olimme hiihtäneet vajaan kilometrin, tuli mäellä vastaan linja, jossa oli ahkion jäljet. Seurasimme jälkiä suon yli, mutta kun jäljet kääntyivät sivuun, käännyimme takaisin jatkamaan entistä tehtävää. Kun tulimme takaisin, huomasimme, että joukkoja oli sillä aikaa tullut mäelle, missä myö olimme olleet viimeksi. Tarkkailimme joukkoja silmät kovina, mutta emme voineet olla varmoja, ovatko ryssiä vai omia. Lopulta joukosta alkoi kuulua ryssän pulinaa, ja silloin tiesimme, että olivat vihollisia. Meillä ei

ollut muuta mahdollista keinoa kuin lähteä perääntymään takaisin. Silloin ryssä aukaisi tulen kahdella pika-kiväärillä, ja minä haavoituin käteen. Pääsin kuitenkin muun joukon mukana hiihtämällä kolmen kilometrin päähän Lavajärven saunalle. Siellä Vilho Pastukoff sitoi käteni. Saimme ryhmän kasaan kello 16.30. Hiihdimme komppanian teltalle kello 18.15. Kävin ilmoittautumassa komppanian päällikölle, ja selvitin, missä tapasimme ryssiä. Täällä käden sitoi uudestaan stm Peltonen. Yön olin komppanian teltoilla.

Maaliskuun 13. päivän aamulla läksin alik. Valtosen saattamana JSP:lle. Täällä alik. Narmala avasi siiteeni. Paikan päältä etsittiin lääkäriä, joka löytyi korsusta. Hän kävi tarkastamaan kättäni ja meni sitten sen tien takaisin korsuun. Kello 9.40 tulivat alik. Mäkinen ja stm. Pekkarinen pataljoonan komentajan teltalta ja sanoivat, että Suomen ja NeuvostoVenäjän välillä on tehty rauha. Tämä oli ilon sanoma. Emme tietäneet rauhan ehtoja vaan olimme siinä toivossa että pääsemme entisille syntymäseuduille. Alik Narmala lupasi lämmittää kaksi viikkoa Orusjärven Vartion saunaa, jotta saamme kylpeä kaikki sodan tomut pois. Kello 12.30 oli lähtö PSP:lle. Samassa hevosessa oli kolme muuta potilasta. Matka oli tunnelmaltaan kovin hauska. Kerroin toiselle potilaista omia sodan kokemuksiani. Hän tuntui parhaalta ystävältä - oikein priatelilta, vaikka en ollut häntä koskaan aikaisemmin tavannutkaan.

Kuva 4: Asemat välillä Kitilä-Käsnäselkä talvisodan lopulla; Talvisodan historia 3, s.106

Kuva 5: Veljekset Antti (oik.) ja Jussi jatkosodan alussa 1941.

Kuva 6: Veljekset Antti, vas. (jo siviilissä) ja Santtu (varusmiespalveluksessa) talvisodan jälkeen.